

ÚVOD

SÚDNY PRIESKUM ZAISTENIA PODĽA PRÁVA EÚ A EDLP

Právo na preskúmanie zaistenia podľa práva EÚ aj EDLP je kľúčom k istote proti svojvoľnému zaisteniu.

Článok 47 Charty základných práv EÚ vyžaduje, aby každý jednotlivec v situácii, ktorú upravuje právo EÚ, mal právo na účinný opravný prostriedok a na spravodlivé, verejné prejednanie jeho záležitosti v primeranom čase. Článok 15 ods. 2 Návratovej smernice 2008/115/ES a článok 9 ods. 3 prepracovanej smernice o podmienkach prijímania vyžaduje rýchle súdne preskúmanie, ak správne orgány nariaďa zaistenie.

Okrem toho, článok 15 ods. 3 Návratovej smernice 2008/115/ES a článok 9 ods. 5 smernice o podmienkach prijímania 2013/33/EÚ stanovuje, že zaistenie sa preskúma v primeraných lehotách buď na žiadosť štátneho príslušníka tretej krajiny, alebo *ex officio*.

Preskúmanie v prípade žiadateľov o azyl musí vykonať súdny orgán, zatiaľ čo v prípade konaní o návrate sa preskúmanie vyžaduje iba v prípadoch dlhšieho zaistenia. Ak bolo o predĺžení opatrenia zaistenia rozhodnuté porušením práva na súdne preskúmanie, vnútroštátny súd zodpovedný za posúdenie zákonnosti tohto rozhodnutia o predĺžení väzby môže nariadiť zrušenie zaistenia len vtedy, ak sa domnieva, že dané porušenie skutočne odňalo strane, ktorá sa naň spolieha, možnosť lepšie pripraviť jeho obhajobu do takého rozsahu, do akého je možné zvrátiť výsledok tohto správneho konania. Ustanovenie o právnej pomoci je regulované.

Článok 47 Charty a článok 13 ods. 4 Návratovej smernice 2008/115/ES vyžadujú aj to, aby mali jednotlivci možnosť poradiť sa, byť zastupovaní a obhajovaní v právnych záležitostiach a aby bola táto právna pomoc sprístupnená s cieľom zabezpečiť prístup k spravodlivosti.

Článok 5 ods. 4 EDLP osobitne vyžaduje, že „každý, kto bol pozbavený slobody zatknutím alebo iným spôsobom, má právo podať návrh na konanie, v ktorom by súd urýchlene rozhodol o zákonnosti jeho pozbavenia slobody a nariadil prepustenie, ak je pozbavenie slobody nezákonné“.

Dvoma kľúčovými zárukami sú „urýchlené“ preskúmanie a „dostupnosť“ opravného prostriedku. Účelom článku 5 ods. 4 EDLP je zaručiť zaistenému právo na „súdne preskúmanie“ opatrenia prijatého proti nemu.

Článok 5 ods. 4 EDLP vyžaduje prístup k súdu, ktorý má urýchlene rozhodnúť o zákonnosti zaistenia, a od súdu vyžaduje aj periodické preskúmanie potreby ďalšieho pobytu v zaistení. Počas zaistenia musí byť k dispozícii opravný prostriedok, ktorý zaistenému umožní dosiahnuť urýchlené súdne preskúmanie a toto preskúmanie musí byť schopné viesť k prepusteniu. Aby bol opravný prostriedok dostupný a účinný, musí byť dostatočne určitý. Osobitne dôležité je, aby mali žiadatelia o azyl prístup k účinným opravným prostriedkom, pretože sú v neistom postavení a môžu čeliť *refoulement*⁷.

⁷ Čl. 33 Dohovoru o právnom postavení utečencov z roku 1951 – Zákaz vyhostenia alebo vrátenia („*refoulement*“): Žiadny zmluvný štát nevyhostí utečenca akýmkoľvek spôsobom alebo ho nevráti na hranice území, na ktorých by jeho život alebo jeho osobná sloboda boli ohrozené z dôvodov jeho rasy, náboženstva, národnosti, príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo zastávania určitých politických názorov.

1. JUDIKATÚRA ESĽP VO VECIACH ZAISTENIA CUDZINCOV

1.1 Požiadavka kvality – dostatočnej prístupnosti a presnosti národnej zákonnej úpravy – vylúčenie rizika svojvôle

Amuur proti Francúzsku, rozsudok z 25. júna 1996, sťažnosť č. 19776/92

Skutkový stav:

Sťažovateľmi boli občania somálskej národnosti, Mahad, Lahima, Abdelkader a Mohammed Amuur. Ide o súrodencov narodených v rokoch 1970, 1971, 1973 a 1975. Sťažovatelia prileteli na letisko Paríž-Orly 9. marca 1992 z Damasku (Sýria). Podľa ich tvrdení ušli zo Somálska po zvrhnutí režimu prezidenta Siyad Barre, po ktorom boli ich životy ohrozené a niekoľko členov ich rodiny bolo zavraždených. Do Paríža priletelo aj päť ich bratrancov a sesterníc a trinásť ďalších somálskych štátnych príslušníkov (vrátane jedenástich detí). Hraničná polícia im však odmietla povoliť vstup na francúzske územie z dôvodu, že ich pasy boli sfaľšované. Umiestnila ich do hotela Arcade, ktorého časť si prenajímalo ministerstvo vnútra a bol prerobený na čakaciu zónu letiska Orly. Podľa tvrdení sťažovateľov ich policajní dôstojníci veľmi skoro ráno odvážali do letiskovej tranzitnej zóny a večer ich privádzali späť do hotela.

Sťažovatelia podali na ministerstvo vnútra žiadosť o povolenie na vstup na územie štátu v zmysle práva na azyl. Bola im poskytnutá právna pomoc prostredníctvom humanitárnej organizácie, ktorá ich skontaktovala s právnym zástupcom. Dňa 25. marca 1992 požiadali sťažovatelia Francúzsky úrad pre ochranu utečencov a osoby bez štátnej príslušnosti o priznanie postavenia utečencov podľa Ženevského dohovoru. Úrad konštatoval nedostatok svojej právomoci rozhodnúť, pretože sťažovateľom nebolo udelené dočasné povolenie na pobyt. Dňa 26. marca 1992 podali sťažovatelia žiadosť o zrýchlené konanie na *tribunal de grande instance* v Créteil a žiadali o nariadenie ich prepustenia zo zaistenia v hoteli Arcade, ktoré považovali za zjavný protiprávny úkon.

Dňa 29. marca 1992 ministerstvo vnútra zamietlo povolenie na vstup na územie štátu a sťažovatelia boli poslaní späť do Sýrie. Ďalší osemnásť somálski štátni príslušníci neboli poslaní späť a boli uznaní za politických utečencov. Dňa 31. marca rozhodol *tribunal de grande instance* v Créteil o tom, že zaistenie sťažovateľov bolo nezákonné a nariadil ich prepustenie.

Právne posúdenie:

Článok 5 ods. 1 Dohovoru

Zmluvné strany Dohovoru majú nepopierateľné zvrchované právo kontrolovať vstup na svoje územie a pobyt na ich území, toto právo však musí byť vykonávané v súlade s ustanoveniami Dohovoru.

Držanie cudzincov v medzinárodnej zóne v sebe zahŕňa obmedzenie osobnej slobody, ale ide o také obmedzenie, ktoré nie je možné v každom aspekte porovnávať s obmedzením v strediskách na zadržiavanie cudzincov. Takéto zadržanie za súčasného poskytnutia primeraných záruk pre dotknutú osobu je prijateľné iba za účelom umožnenia toho, aby štáty zabránili nezákonnej imigrácii za súčasného dodržania ich medzinárodných záväzkov. Legitímny záujem štátov eliminovať stále rastúce snahy obísť imigračné obmedzenia nemôže zbaviť žiadateľov o azyl ochrany, ktorú im poskytujú medzinárodné záväzky.

Doba takéhoto zadržania nesmie byť nadmerne predĺžená, inak by nastalo riziko, že z obmedzenia osobnej slobody sa stane pozbavenie osobnej slobody. Napriek tomu, že o zadržaní musia nevyhnutne rozhodovať správne alebo policajné orgány, predĺženie doby zadržania si vyžaduje urýchlené rozhodovanie súdov, tradičných ochrancov osobných slobôd. Takéto zadržanie nemôže pripraviť žiadateľa o azyl o právo získať účinný prístup ku konaniu o určení postavenia utečenca.

Sťažovatelia boli zadržaní v letiskovej tranzitnej zóne dvadsať dní, boli takmer počas celej doby odkázaní na vlastné prostriedky, umiestnení pod prísny a stály policajný dozor a ponechaní bez právnej a sociálnej pomoci. *Tribunal de grande instance* pri rozhodovaní o žiadosti o nariadenie zrýchleného konania charakterizoval zadržanie sťažovateľov ako „svojvoľné pozbavenie osobnej slobody“.

Samotná možnosť žiadateľov o azyl dobrovoľne opustiť krajinu, v ktorej chceli získať status utečenca, nemôže vylúčiť, že by išlo o obmedzenie osobnej slobody. Táto možnosť existovala za daných okolností len v teoretickej rovine, keďže nebolo takej krajiny, ktorá by bola pripravená poskytnúť im azylovú ochranu v takom rozsahu, v akom ju očakávali v krajine, v ktorej žiadali o azyl. Ich zaslание späť do Sýrie bolo možné až po dohode medzi francúzskymi a sýrskymi orgánmi a záviselo od diplomatických vzťahov aj s prihliadnutím na skutočnosť, že Sýria nie je viazaná Ženevským dohovorom týkajúcim sa postavenia utečencov.

Súd rozhodol, že zadržanie sťažovateľov v letiskovej tranzitnej zóne predstavuje praktický ekvivalent pozbavenia osobnej slobody a že došlo k porušeniu článku 5 ods. 1 Dohovoru.

Zlučiteľnosť s článkom 5 ods. 1 Dohovoru

Napriek jej názvu, medzinárodná zóna nemá extrateritoriálne postavenie.

Vo vnútroštátnom práve musí byť zabezpečená primeraná právna ochrana proti svojvoľným zásahom orgánov verejnej moci do práv zaručených Dohovorom.

V danom čase neexistovala vo Francúzsku právna úprava, ktorá by umožňovala všeobecným súdom preskúmať podmienky, za ktorých boli cudzinci zadržaní, ani uložiť správnym orgánom obmedzenia pokiaľ ide o dobu ich zadržania. Neupravovala ani možnosť prístupu sťažovateľov k právnej, humanitárnej a sociálnej pomoci, ani nestanovovala procesné pravidlá a lehoty na prístup k takejto pomoci pre žiadateľov o azyl, takže sťažovatelia nemohli podniknúť potrebné kroky. Súd preto rozhodol, že francúzska právna úprava platná v danom čase, aplikovaná na daný prípad, nedostatočne zaručovala právo sťažovateľov na slobodu.

1.2 Požiadavka na „kvalitu práva“ z pohľadu dostupnosti a predvídateľnosti

Nolan a K. proti Rusku, rozsudok z 12. februára 2009, sťažnosť č. 2512/04

Skutkový stav:

Prvému sťažovateľovi, americkému občanovi, bol zverený do osobnej starostlivosti jeho 11-ročný syn (druhý sťažovateľ). Bol členom Zjednotenej cirkvi založenej Sun Myung Moon-om a žil v Rusku na základe obnoviteľných jednoročných víz od roku 1994, kedy ho uvedená cirkev pozvala, aby im pomáhal s ich aktivitami v tejto krajine. V januári 2000 došlo k zmene Koncepcie národnej bezpečnosti Ruskej federácie, ktorá bola doplnená o „odpor voči negatívnemu vplyvu zahraničných náboženských a misionárskych organizácií“. V máji 2002 odcestoval prvý sťažovateľ na výlet na Cyprus a syna nechal doma v starostlivosti opatrovateľky. Pri jeho návrate do Ruska ho úradníci pasovej kontroly na moskovskom letisku zamkli na noc v malej miestnosti. Po tom, čo mu bolo oznámené, že jeho víza boli zrušené a že mu nebude umožnený vstup na územie Ruska, odletel do Estónska. O mesiac neskôr mu bol znovu odmietnutý vstup na územie krajiny bez vysvetlenia po tom, čo sa oň pokúšal na základe víz na viacnásobný vstup, ktoré získal po podaní niekoľkých sťažností na ruské vnútroštátne orgány. Odvolanie voči rozhodnutiu o vyhostení bolo zamietnuté vnútroštátnym krajským súdom z dôvodov národnej bezpečnosti na základe utajenej správy vydanéj vo februári 2002 Bezpečnostnou službou Ruskej federácie (FSB). Krajský súd ďalej konštatoval, že ruské vnútroštátne orgány nebránili sťažovateľovi, aby sa stretol so svojím synom v inej krajine ako v Rusku, a že uzamknutie na letisku počas jednej noci nepredstavovalo pozbavenie osobnej slobody. Dovoľanie podané prvým sťažovateľom na najvyšší súd bolo zamietnuté. So svojím synom sa stretol až v apríli 2003, keď ho opatrovateľka vzala na Ukrajinu.